

STENALDERSFUNDENE I ALTA

AV

A. NUMMEDAL

(Foredrag i Norsk geolog. forening 8. april 1926)

Med stipendium av Instituttet for sammenlignende kulturforskning foretok foredragsholderen siste sommer arkeologiske undersøkelser i Finnmark. På veien nordover besøktes Andøy og Skjervøy, men det blev ikke funnet noget nevneverdig på disse steder. Fra Skjervøy tokes veien over Alteidet til Langfjordbotn, den inste ende av en vestgående arm av Altafjorden. Her blev det på gården Nordskog funnet en stor boplass fra yngre stenalder. På denne boplass gjordes den uventede opdagelse at det ved siden av grønnsten og skifer var arbeidet i en kvarsitisk bergart som står flinten så nær at den kan kalles *flint*. Våre geologer har kjent til at denne flinten forekommer som knoller i dolomiten i Alta og i Porsangertrakten; men man har ikke før visst at stenaldersfolket i Finnmark har brukt den som råmateriale til sine redskaper. Efter denne opdagelse var det ingen sak å finne nye boplasser under reisen videre i Finnmark, for flintspånene med det eiendommelige utseende springer lett nok i øinene.

Fra Langfjordbotn reistes til Bossekop i Alta. I omegnen av Bossekop fantes mange boplasser. Det viste sig snart at her optrådte boplassene i to nivåer, et høitliggende i 54—57 meters høide over havet og et lavere liggende i 24—27 meters høide. I det øvre nivå hadde stenaldersfolket arbeidet bare i kvartsitiske bergarter (kvarts og flint); i det lavere nivå var det arbeidet i grønnsten og skifer ved siden av flinten. Redskapsformene er forskjellige i de to nivåene, i det øvre tilhører de eldre stenalder og i det nedre yngre stenalder.

Ved Bossekop er det som bekjent praktfulle strandlinjer og terrasser, som optreder i flere trin. Av disse er to særlig

fremtredende, et øvre trin hvis højde bestemtes allerede i 1839 av BRAVAIS til 68,1 m. o. h., og et nedre trin hvis højde samtidig bestemtes til 27,7 m. o. h.

Tilsvarende terrassertrin er beskrevet fra Øst-Finnmark av TANNER. Det øvre trin betegner han med I_ε og det nedre med IIA. TANNER antar at I_ε er dannet under arktiske klimaforhold; IIA er derimot dannet under et klimaoptimum og svarer til stranddannelser under Tapes-Littorinasenkningen i Østersjølandene.

I Troms fylke har GRØNLIE studert de kvartærgeologiske forhold. Han finner der 5 over hverandre liggende strandlinjer. Ovenfra betegner han dem med M, M₁, M₂, T og T₁. M svarer til BRAVAIS's øvre trin og TANNERS I_ε, T til BRAVAIS's nedre trin og TANNERS IIA. Høiden i forhold til M er for M₁ ca. 80 0/0, for M₂ ca. 60 0/0, for T ca. 40 0/0 og for T₁ ca. 20 0/0.

Ved Bossekop ligger boplassene i det øvre nivå på gamle strandvoller, i det nedre nivå på brede terrasser. Setter vi høiden av den øverste strandlinje ved Bossekop med et rundt tall til 70 m. o. h., så skulde M₁ ligge 56 m. o. h. og T 28 m. o. h. Strandvollene i det øvre boplassnivå svarer således til GRØNLIES M₁-strandlinje og terrassene i det nedre nivå til Tapestrassen. I Tromsø museums årshæfter 38 & 39 (1915—16) oppstiller GRØNLIE i en avhandling om „De sidste dalbræer“ en tabell, hvor han sammenstiller sine geologiske perioder med ØYENS perioder for Syd-Norge, og han tar også med i tabellen Sverige og Skotland efter SERNANDER, MUNTHE, GEIKIE m. fl. Det øvre nivå's boplasser, som bevislig har ligget like ved sjøen, da det forekommer vannslitte og rullede redskaper, må tilhøre tiden for landstigningen fra M₁ til M₂. Denne periode er på tabellen stillet sammen med ØYENS Littorina-nivå og den subarktiske klimaperiode i Sverige. Mellem de geologiske perioder og de arkeologiske perioder får vi en forbindelse ved hjelp av den sammenligningstabell hvormed GAMS og NORDHAGEN avslutter sitt verk: Postglaziale Klimaänderungen und Erdkrustenbewegungen in Mitteleuropa, München 1923. Her motsvarer den subarktiske tid og tiden for ØYENS Littorina-nivå kulturperioden *Magdalénien*. Således har vi på geologisk vei fått en aldersbestemmelse av boplassene i det øvre nivå.

Boplassene i det nedre nivå ligger like nedenfor merkene etter den høieste vannstand under Tapestiden og tilhører vel da en forholdsvis tidlig del av *den subboreale tid*.

Forsøker vi å bestemme alderen på arkeologisk vei, så møter vi den vanskelighet at vi har oldsaker bare av sten som følge av at boplassene i begge nivåer er frilandsstasjoner.

De høitliggende boplasser er hittil kun funnet ved det fjellet som ligger mellom Bossekop og Bukten og som på det topografiske kart er kalt *Kongshavnffjeld*. I Alta kalles fjellet *Komsa*, og dette er vel det oprindelige navn. Den eiendommelige stenalderkultur som vi for første gang møter her, kan vi da kalle *Komsakulturen*. Boplasser tilhørende denne kultur er funnet ved Stenseng, ved Amtmandsnesset og ved Tollevik. På sistnevnte sted hvor det er gravet mest, er det undersøkt et areal på ca. 27 m². Like under lyngtorven er det her i rullestensgruset funnet mange tusen flintstykker. Det meste er avfall; men det er også mange stykker som er formet til redskaper. Blandt disse skal nevnes Levallois-skrapere med facetter på slagflaten og med retusj på undersiden, diskusformede redskaper, tilsiktede kjerneskrapere, spånskrapere, flekkeskrapere, små meisler (kjent fra Moustérien), gravstikker (burins) i mange former, således le burin bec de flute, le burin d'angle, le burin prismatique et polyédrique, le burin busqué (le bec de perroquet). Videre skal nevnes flekker med tilhugget rygg (minnende om Chatelperronspissene og Gravettespissene), flekkespisser med tange, bor og endelig en hel del småformer. På Tollevikboplassen som visst ikke har vært bebodd i så særlig lang tid, er det således funnet redskapsformer fra så godt som alle perioder fra og med Moustérien og til og med slutningen av Magdalénien. Dette eiendommelige forhold kan kanskje forklares ved den kjennsgjerning som Breuil har henledet oppmerksomheten på. Henimot slutningen av Magdalénien kom nemlig flere former fra Aurignacperioden atter til syne; det var således tilfelle med kjerneskrapere (grattoirs carénés), Gravettespisser, flekkespisser med tange og buegravstikker formet som papegøienebb (BREUIL: Les subdivisions du paleolithique supérieur et leur signification, fig. 43—46, Genève 1912).

Redskapsformer som nødvendigvis skulde være yngre enn sen Magdalénien, kan ikke påvises. Komsaboplassene skulde således arkeologisk kunne dateres til slutningen av Magdalénien.

Boplasser på Tapestrinnet i Alta kjennes fra Furubakken under Altengård, fra Kongshofmark (Sorenskrivergården), fra Hjemmeluft og fra Saltvik. Oldsakene forekommer på samme måte på boplassene her som i det øvre nivå. De finnes like under torven, og der er ikke andre organiske levninger enn nogen kullbiter. Noget egentlig kulturlag har man således ikke. Som allerede nevnt finner man her oldsaker av skifer og av flint. Av skifer er det arbeidet økser, kniver og spisser, og formene er de gammelt kjente fra „den arktiske stenalder“. Av flint er det laget dolker, spydblåder, sagblåder (halvmåneformede), pilespisser og skrapere, og disse sakene viser den samme teknikk og de samme former som de tilsvarende flintredskaper på boplassene fra yngre stenalder i Syd-Skandinavia.

En stenalderkultur som er nær beslegtet med Komsakulturen, har vi på *flintplassene* på Mørekysten. Navnet skriver sig fra K. RYGH (1910). Han vilde med det ha sagt at på disse fantes det kun oldsaker av flint, og han vilde la det stå uavgjort om det var virkelige boplasser eller bare tilfeldige flintverksteder. Det er senere godtgjort at det er boplasser og man bør ikke lenger bruke det foreløbige navn, men kalle dem *Fosnaboplasser* efter det gamle navn på Kristiansund, hvor de først fantes. På Fosnaboplassene har man stort sett den samme redskapskultur som på Komsaboplassene; det er dog den forskjell at på Fosnaboplassene forekommer det økseformer (skivespaltene og kjerneøkser), og trekkene fra Aurignacien synes å være mere fremtredende.

L. Kozłowski har i en artikkel „L'époque mesolithique en Pologne“ (L'Anthropologie, XXXVI, 1926) omtalt en flintindustri, Chwalibogowicien, som forefinnes i sanden under det nederste av de to humuslag der almindelig forekommer i dynene i Polen. Chwalibogowicien er utsprunget av Font-Robertindustrien og påvirket av Solutré- og Madeleine-civilisasjonen. Utenfor Polen er Chwalibogowicien kjent fra en rekke boplasser i Norge. Som

---

tilhørende samme kultur er videre nevnt Lyngbyspissen og en boplass ved Holderness i England. Denne civilisasjon er sannsynligvis kommet til Norge fra Lithauen i begynnelsen av Ancyclusperioden, og fra Norge er den så videre kommet til England.

Fosnakulturen står utvilsomt Chwalibogowicien nær; men den er vel neppe kommet til Norge den veien KOZŁOWSKI antar.

